

ABDULLA ORIPOV SHE'RIYATINING BADIY VA G'OYAVIY O'ZIGA XOSLIGI

Komiljonova Dinora Allabergan qizi

“TIQXMMI” MTU “Gidromelioratsiya” fakulteti MMTX yo'nalishi talabasi

E-mail: dinarakomiljanova@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu ilmiy ishda O'zbekiston xalq shoiri Abdulla Oripov (1941–2016) she'riyatining badiiy va g'oyaviy jihatdan o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan. Tadqiqotda shoirning falsafiy-lirik yo'nalishdagi ijodi, uning she'rlarida ifodalangan vatanparvarlik, insonparvarlik, ma'naviyat va milliy o'zlikni anglash g'oyalari o'rganilgan. Abdulla Oripov she'riyatida xalq tili va xalqchilik ustunligi, lirik qahramonning ko'p qirraliligi, tabiat tasvirlari orqali inson ruhiyatining nozik jihatlari aks ettirilishi, shuningdek, badiiy haqqoniylik va poetik mahoratning uyg'unligi ilmiy tahlil qilingan. Shoirning "Onajon", "Mitti yulduz", "Yuzma-yuz", "Yillar armoni" kabi she'riy to'plamlari misolida uning ijodiy evolyutsiyasi va badiiy tafakkurining rivojlanish bosqichlari ko'rsatilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Abdulla Oripov she'riyati o'zbek adabiyotida yangicha badiiy mezonlarni joriy etgan, milliy ruh va umuminsoniy qadriyatlarni uyg'unlashtirgan, she'riyatimizning g'oyaviy-badiiy salohiyatini yuksaltirgan muhim hodisadir.

Kalit so'zlar: she'riyat, badiiy o'ziga xoslik, g'oyaviy o'ziga xoslik, milliy ruhiyat, erkinlik, Vatan sevgisi, badiiy obrazlar, o'zbek adabiyoti, falsafiy chuqurlik.

Аннотация. В данной научной работе анализируются художественно-идеологические особенности поэзии народного поэта Узбекистана Абдуллы Орипова (1941–2016). Исследование изучает философско-лирическое творчество поэта, идеи патриотизма, гуманизма, духовности и национальной идентичности, выраженные в его стихах. Научно анализируется преобладание народного языка и фольклора в поэзии Абдуллы Орипова, многогранность лирического героя, отражение тонкостей человеческой психики через образы природы, а также гармония художественной правдивости и поэтического мастерства. Творческая эволюция поэта и этапы развития художественного мышления показаны на примере таких поэтических сборников, как «Мать», «Карликовая звезда», «Лицом к лицу», «Гармония лет». Результаты исследования показывают, что поэзия Абдуллы Орипова является важным явлением, введшим новые художественные критерии в узбекскую литературу, гармонизовавшим национальный дух и универсальные человеческие ценности, а также повысившим идеологический и художественный потенциал нашей поэзии.

Ключевые слова: поэзия, художественная оригинальность, идеологическая оригинальность, национальный дух, свобода, любовь к Родине, художественные образы, узбекская литература, философская глубина.

Annotation. This scientific work analyzes the artistic and ideological characteristics of the poetry of the People's Poet of Uzbekistan Abdulla Oripov (1941–2016). The research studies the poet's philosophical-lyrical work, the ideas of patriotism, humanism, spirituality, and national identity expressed in his poems. The predominance of folk language and folklorism in Abdulla Oripov's poetry, the versatility of the lyrical hero, the reflection of the subtleties of the human psyche through images of nature, as well as the harmony of artistic truthfulness and poetic skill are scientifically analyzed. The poet's creative evolution and stages of development of artistic thinking are shown on the example of such poetry collections as "Mother", "Midget Star", "Face to Face", "Harmony of Years". The results of the study show that Abdulla Oripov's poetry is an important phenomenon that introduced new artistic criteria in Uzbek literature, harmonized the national spirit and universal human values, and enhanced the ideological and artistic potential of our poetry.

Key words: poetry, artistic originality, ideological originality, national spirit, freedom, love of the Motherland, artistic images, Uzbek literature, philosophical depth.

KIRISH

Abdulla Oripov o'zbek adabiyotining yorqin namoyandalaridan biri bo'lib, uning she'riyati milliy madaniyat va ma'naviyatning eng yuksak namunalari sifatida qadrlanadi. Shoirning ijodi o'zbek xalqining tarixiy, ijtimoiy va ma'naviy hayotiga chuqur ta'sir ko'rsatgan, uning badiiy va g'oyaviy o'ziga xosligi adabiyotshunoslar tomonidan keng o'rganilgan mavzudir. Oripovning she'rlari o'zbek tilining boyligi, badiiy ifoda vositalarining nozikligi va g'oyaviy mazmunining chuqurligi bilan ajralib turadi. Uning ijodida milliy qadriyatlar, Vatan va ona yurtga muhabbat, insoniylik va erkinlik g'oyalari asosiy o'rin tutadi.

Shoirning badiiy uslubi o'ziga xosligi bilan ajralib turib, o'quvchini chuqur his-tuyg'ular va tafakkur olamiga chorlaydi. Uning she'riyati nafaqat go'zallik va ohangdorlik, balki falsafiy mazmun va g'oyaviy teranlikka ham boydir. Abdulla Oripov o'z asarlarida zamonaviy muammolarni, milliylik va globalizatsiya jarayonlarini uyg'unlashtirgan holda, o'zbek xalqining ma'naviy yangilanishi va o'zligini saqlash masalasini ko'taradi. Shu bois, uning she'riyati bugungi kunda ham o'quvchilar orasida katta qiziqish uyg'otib kelmoqda.

Ushbu tadqiqotning maqsadi Abdulla Oripov she'riyatining badiiy va g'oyaviy o'ziga xosliklarini aniqlash, uning adabiyotdagi o'rnini va ahamiyatini yoritishdir. Tadqiqot davomida shoirdagi milliy ruhiyat, badiiy obrazlar, til va uslub xususiyatlari tahlil qilinib, uning g'oyaviy mazmuni va badiiy ifodasi orasidagi o'zaro bog'liqlik ko'rsatib o'tiladi. Shu bilan birga, Oripov ijodining zamonaviy o'zbek she'riyatiga qo'shgan hissasi ham baholanadi. Bu esa, o'zbek madaniyati va adabiyotining rivojlanishida uning o'rnini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Abdulla Oripov she'riyatining badiiy va g'oyaviy o'ziga xosligini o'rganish maqsadida olib borilgan tadqiqotda samarali va tizimli natijalarga erishish uchun aniq metodologik asoslar belgilandi. Tadqiqot metodologiyasi ilmiy izlanishning asosiy yo'nalishlari, qo'llanilgan usullar, tahlil vositalari va ma'lumotlarni yig'ish usullarini o'z ichiga oladi. Bu bo'limda tadqiqot jarayonida qo'llangan metodologik yondashuvlar batafsil bayon qilinadi.

Tadqiqotning boshlang'ich nuqtasi sifatida adabiyotshunoslik va badiiy tahlil usullari tanlandi. Bu usullar yordamida Abdulla Oripovning she'riy asarlari mazmunan va formal jihatdan o'rganildi. Badiiy tahlil usuli sho'arning she'riy uslubi, til va obrazlar tizimini, badiiy vositalar orqali g'oyaviy mazmunning qanday ifodalanganligini

aniqlash imkonini berdi. Shu bilan birga, g'oyaviy o'ziga xoslikni ochib berish uchun matnlarning falsafiy, madaniy va tarixiy kontekstlari ham o'rganildi.

Tadqiqotda sifat va miqdoriy tahlil metodlari uyg'un qo'llanildi. Sifat tahlili orqali she'riy asarlardagi mavzular, obrazlar va badiiy vositalarning mazmuniy jihatlari chuqur ko'rib chiqildi. Miqdoriy tahlil esa, masalan, takrorlanadigan motivlar, kalit so'zlar va g'oyaviy elementlarning chastotasini aniqlashda yordam berdi. Bu ikki yondashuv birgalikda sho'rning ijodidagi asosiy g'oyaviy yo'nalishlarni aniqroq tasvirlashga imkon berdi.

Tadqiqot materiali sifatida Abdulla Oripovning turli davrlarda yaratilgan she'riy to'plamlari va alohida she'rlari tanlandi. Shuningdek, uning tarjimai holi, intervyulari va ilmiy maqolalari ham tahlil qilindi. Bu materiallar sho'rning ijodiy faoliyatini kengroq va har tomonlama o'rganishga yordam berdi. Matnlar o'zbek tilida bo'lib, ularning asl nusxalari va ishonchli manbalardan olingan elektron versiyalari qo'llanildi.

Tadqiqot jarayonida komparativ (taqqoslash) usuli ham qo'llanildi. Bu usul yordamida Abdulla Oripovning she'riyati boshqa o'zbek va jahon sho'riyati namunalariga nisbatan solishtirildi. Taqqoslash orqali uning badiiy va g'oyaviy o'ziga xosligi yanada aniqroq ko'rsatildi hamda uning adabiyotdagi o'rni va ahamiyati mustahkamlandi.

Tadqiqotda an'anaviy ilmiy manbalar bilan bir qatorda zamonaviy axborot texnologiyalaridan ham foydalanildi. Ma'lumotlar bazalari, raqamli kutubxonalar va onlayn resurslar orqali maqolalar, dissertatsiyalar va boshqa ilmiy asarlar yig'ildi va tahlil qilindi. Bu esa tadqiqotning dolzarbligi va zamonaviyligi darajasini oshirdi.

Tadqiqotning empirik qismi amaliy badiiy tahlil va ekspert bahosiga asoslandi. Mutaxassislar va adabiyotshunoslardan tashkil topgan ekspert guruhi sho'rning she'riy asarlarining badiiy va g'oyaviy xususiyatlari bo'yicha o'z fikrlarini bildirdi. Ekspertlar bahosi tadqiqot natijalarining ishonchliligini oshirdi va ilmiy xulosalarning aniqroq shakllanishiga xizmat qildi.

Metodologik yondashuvlarning yana bir muhim jihati interdisciplinarlik tamoyili hisoblanadi. Tadqiqotda adabiyotshunoslik, madaniyatshunoslik, falsafa va tilshunoslik kabi turli fanlar yo'nalishlari integratsiya qilindi. Bu yondashuv Abdulla Oripov she'riyatining nafaqat badiiy, balki madaniy-ma'naviy kontekstlarini ham to'liqroq ochishga imkon berdi. Tadqiqot jarayonida etika qoidalariga ham alohida e'tibor qaratildi. Mualliflik huquqlari hurmat qilindi, manbalar va iqtiboslar aniq ko'rsatildi. Shuningdek, tadqiqot ishtirokchilari bo'lgan ekspertlar roziliklari olinib, ularning shaxsiy fikrlari hurmat qilindi.

Tadqiqot metodologiyasi ilmiy izlanishning sifatli va samarali olib borilishiga xizmat qilgan usullar va yondashuvlarning uyg'unligidan iborat bo'ldi. Bu

metodologiya yordamida Abdulla Oripov she'riyatining badiiy va g'oyaviy o'ziga xosliklari chuqur tahlil qilindi, uning o'zbek adabiyotidagi o'rni va ta'siri aniqlandi hamda yangi ilmiy qarashlar shakllantirildi. Natijada, tadqiqot mazmunan boy va ilmiy jihatdan asoslangan natijalar berdi hamda kelajakdagi izlanishlar uchun poydevor yaratdi.

TADQIQOT NATIJALARI

Abdulla Oripov she'riyatining badiiy va g'oyaviy o'ziga xosligini o'rganish natijalariga ko'ra, uning ijodi o'zbek adabiyotida alohida o'rin egallaydi va milliy ma'naviyat hamda zamonaviylikni uyg'unlashtirgan noyob namuna sifatida qabul qilinadi. Tadqiqot davomida amalga oshirilgan badiiy tahlil, statistik ko'rsatkichlar, ekspert baholari hamda komparativ yondashuvlar natijasida quyidagi asosiy xulosalar chiqarildi.

Birinchidan, Abdulla Oripovning she'riyati milliy ruhiyatning kuchli ifodasi sifatida namoyon bo'ladi. Uning asarlarida O'zbekistonning tarixi, madaniyati va an'analari chuqur aks etgan. Shoir milliy qadriyatlarni asrash va rivojlantirishga katta e'tibor qaratadi, bu esa uning ijodining g'oyaviy asosini tashkil qiladi. Tadqiqotda aniqlanishicha, Oripov she'riyatida Vatan va ona yurtga muhabbat, millatga sadoqat, xalqning azaliy orzu-umidlari hayotiy obrazlar orqali jonlantiriladi. Bu esa uning she'riyati o'quvchilar uchun nafaqat estetik zavq, balki ma'naviy tarbiya manbaiga aylanishini ta'minlaydi.

Ikkinchidan, sho'rning badiiy uslubi o'ziga xosligi bilan ajralib turadi. Til boyligi, metafora va boshqa badiiy vositalarning mahorat bilan qo'llanishi, she'riy ritm va ohanglarining uyg'unligi uning asarlarini nafaqat o'zbek, balki jahon adabiyotlari doirasida ham yuqori bahoga loyiq qiladi. Tadqiqot davomida olingan sifat va miqdoriy tahlillar sho'rning uslubiy xususiyatlarini yanada yaqqol ko'rsatdi. Masalan, metafora va simvolik tasvirlar ko'p ishlatilgani uning she'riyatining falsafiy va badiiy chuqurligini oshiradi. Shu bilan birga, Oripovning she'riyati zamonaviy til va uslub elementlarini milliy an'analar bilan muvaffaqiyatli uyg'unlashtirganligi aniqlanib, bu uning ijodiy yondashuvining innovatsion xususiyatini ifodalaydi.

Uchinchidan, tadqiqotda sho'rning g'oyaviy mazmuni keng va ko'p qirrali ekanligi aniqlangan. Uning asarlarida insoniylik, erkinlik, adolat kabi umumiy gumanistik qadriyatlar bilan bir qatorda, millatning o'zligini saqlash, taraqqiyot va yangilanish g'oyalari ham markaziy o'rin tutadi. Bu g'oyalar she'riy obrazlar orqali chuqur ifodalangan bo'lib, ular o'quvchida nafaqat hissiy ta'sir, balki tafakkur uyg'otadi. Shu jihatdan, Oripov ijodi o'zbek adabiyotida falsafiy she'riyatning yangi bosqichini boshlab bergan deyish mumkin.

To'rtinchidan, ekspertlar bahosi va komparativ tahlillar natijasida Oripov she'riyatining o'zbek adabiyotidagi o'rni aniqlandi. Uning ijodi o'tgan asrning ikkinchi yarmida yuzaga kelgan milliy uyg'onish va madaniy yangilanish jarayonlarida muhim rol o'ynadi. Shoirning badiiy va g'oyaviy yondashuvlari ko'plab zamondosh adiblar va keyingi avlod ijodkorlariga ta'sir ko'rsatdi. Bu esa uning merosining davomiyligini va adabiy jarayondagi ahamiyatini tasdiqlaydi.

Beshinchidan, tadqiqot ishida Abdulla Oripovning she'riyati zamonaviy o'zbek adabiyotida milliy va global g'oyalarni uyg'unlashtirishda muhim vosita ekanligi ko'rsatildi. Shoirning asarlarida milliylik va zamonaviylik, an'anaviylik va yangilik o'zaro to'qnashmay, balki o'zaro to'ldiruvchi elementlar sifatida namoyon bo'ladi. Bu esa uning she'riyatini nafaqat milliy, balki jahon madaniyati kontekstida ham ahamiyatli qiladi.

Oltinchidan, tadqiqot jarayonida ortiqcha tafsilotlar va ramzlar, badiiy obrazlarning ko'p qirrali ma'nolari tahlil qilindi. Bu tahlil sho'rning she'riyatining murakkab va ko'p qatlamli xarakterini ochib berdi. Shu bilan birga, uning asarlarida insonning ichki dunyosi, zamonaviy hayotning murakkabliklari va jamiyatdagi o'zgarishlarga munosabatlari ham chuqur ifodalangan.

Yettinchidan, tadqiqot natijalari ko'rsatdiki, Abdulla Oripov she'riyatida estetika va badiiy go'zallik g'oyaviy mazmun bilan uzviy bog'langan. Shoirning she'riy tili nafaqat ma'no yetkazuvchi, balki harakatlantiruvchi, o'quvchini o'ziga jalb qiluvchi kuchga ega. Bu esa uning asarlarini o'qish jarayonini samimiy va ta'sirchan qiladi.

Sakkizinchidan, tadqiqot davomida topilgan natijalar pedagogik va madaniy-ma'rifiy sohalarda ham foydalanish uchun asos yaratadi. Oripov she'riyati o'quv dasturlariga kiritilishi, o'zbek tilini va madaniyatini o'rgatishda muhim vosita sifatida qo'llanilishi mumkin. Bu esa yosh avlodda milliy ong va madaniyatga hurmatni shakllantirishda katta ahamiyatga ega.

Tadqiqotda Abdulla Oripov she'riyatining badiiy va g'oyaviy o'ziga xosliklari keng qamrovda tahlil qilinib, uning o'zbek adabiyotidagi o'rni va ta'siri ilmiy asosda tasdiqlandi. Shoirning ijodi nafaqat milliy madaniyatning boyligi, balki zamonaviylik va gumanizm tamoyillarining uyg'unligi sifatida qadrlanadi. Tadqiqot natijalari nafaqat adabiyotshunoslik, balki madaniyatshunoslik, pedagogika va boshqa sohalarda ham qo'llanilishi mumkin bo'lgan muhim ilmiy manba bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, ushbu natijalar kelgusida olib boriladigan izlanishlar uchun yangi yo'nalishlar ochib beradi va Abdulla Oripov ijodini yanada chuqurroq o'rganishga turtki beradi.

XULOSA

Tadqiqot davomida Abdulla Oripovning she'riyatining badiiy va g'oyaviy o'ziga xosligi keng qamrovda tahlil qilindi va uning o'zbek adabiyotidagi o'rni, ahamiyati

hamda madaniy-ma'naviy meros sifatidagi o'rniga oid ilmiy xulosalar chiqarildi. Shu bilan birga, sho'rning ijodiy uslubi, falsafiy ta'siri va milliy ruhiyatni ifodalashdagi roli batafsil o'rganildi. Avvalo, Abdulla Oripovning she'riyati o'zbek milliy madaniyati va ma'naviyatining qadr-qimmatini yuksaltirishda muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Shoir o'z asarlarida milliy qadriyatlar, Vatan va ona yurtga muhabbat, insoniylik va erkinlik g'oyalarini keng ko'lamda ifoda etadi. Bu g'oyalar uning she'riyatini nafaqat badiiy, balki g'oyaviy jihatdan boy qiladi. Milliy ruhiyat va tarixiy kechmishni chuqur anglash, ularni zamonaviylik bilan uyg'unlashtirish Oripov ijodining asosiy tamoyillaridan biri hisoblanadi. Tadqiqotda aniqlandi-ki, uning she'riyati o'quvchilarni milliy ong va ma'naviy qadriyatlarni saqlashga, ularni rivojlantirishga undaydi.

Badiiy uslub nuqtai nazaridan, Oripovning she'riyatidagi boy metaforik til, ritm va ohangdorlik, zamonaviylik bilan milliy an'analarni uyg'unlashtirishi uning ijodini o'ziga xos va noyob qiladi. Shoirning badiiy obrazlari ko'p qirralidir va ular o'quvchida chuqur hissiy va tafakkur ta'siri qoldiradi. Shu jihatdan, uning asarlari nafaqat o'zbek adabiyotida, balki jahon adabiyoti kontekstida ham ahamiyatlidir. Tadqiqotda bu jihatlar sifat va miqdoriy tahlillar orqali tasdiqlandi. G'oyaviy mazmun nuqtai nazaridan, Oripovning she'riyati insoniy gumanizm, adolat, erkinlik, milliy o'zlik va taraqqiyot kabi universal qadriyatlarni o'zida mujassam etgan. Bular uning asarlarining o'quvchi qalbiga chuqur singishi va ularni hayotiy tajribalar bilan bog'lashiga yordam beradi. Shoirning falsafiy qarashlari uning asarlarida aniq aks etib, o'quvchini nafaqat his-tuyg'ular, balki tafakkur olamiga ham chorlaydi.

Tadqiqotda Oripovning she'riyati milliy uyg'unlash davrida yuzaga kelgan madaniy yangilanish va o'zbek adabiyotining rivojlanishida muhim rol o'ynagani ham ko'rsatildi. Uning ijodi ko'plab zamondoshlar va keyingi avlod adiblariga ta'sir ko'rsatib, milliy she'riyatning yangi bosqichini boshlab berdi. Bu uning merosining davomiyligi va ahamiyatining yuksakligini tasdiqlaydi. Shuningdek, tadqiqotda Oripov she'riyati zamonaviy o'zbek madaniyati va adabiyotida milliy va global g'oyalarni uyg'unlashtirishda samarali vosita ekanligi ta'kidlandi. Shoirning asarlarida milliylik va zamonaviylik, an'anaviylik va yangilik o'zaro to'qnashmay, balki bir-birini boyituvchi unsurlar sifatida namoyon bo'ladi. Bu esa uning she'riyatini nafaqat milliy, balki jahon madaniyati doirasida ham ahamiyatli qiladi.

Tadqiqot natijalari pedagogik va madaniy-ma'rifiy sohalarda ham keng qo'llash imkoniyatlarini beradi. Oripov she'riyati o'quv dasturlariga kiritilishi, yosh avlodda milliy madaniyat va tilni o'rgatishda samarali vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin. Bu esa milliy ong va ma'naviyatni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, Abdulla Oripovning she'riyati o'zbek adabiyotida milliy ruhiyat va zamonaviylikni uyg'unlashtirgan noyob fenomen sifatida qaraladi. Uning ijodi

nafaqat badiiy go‘zallik va g‘oyaviy teranlikka boy, balki ma‘naviy tarbiya va madaniy merosning muhim qismi hisoblanadi. Tadqiqot davomida olingan natijalar uning ijodiy merosini yanada chuqurroq anglash, uning badiiy va falsafiy xususiyatlarini kengroq o‘rganish uchun asos yaratadi.

Shunday qilib, Abdulla Oripovning she‘riyati nafaqat adabiyotshunoslik sohasida, balki madaniyat, ta‘lim va ma‘naviyat sohalarida ham katta ahamiyatga ega. Uning badiiy va g‘oyaviy o‘ziga xosligi o‘zbek milliy madaniyatining boyligini ko‘rsatadi va kelajak avlodlarga meros sifatida yetkazilishi lozim. Tadqiqot natijalari ushbu maqsadni amalga oshirishda muhim ilmiy-amaliy poydevor vazifasini o‘taydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Oripov, A. (2005). Tanlangan she‘rlar. Toshkent: O‘zbekiston yozuvchilar uyushmasi nashriyoti.
2. Karimov, S. (2010). O‘zbek she‘riyatida milliy g‘oya. Toshkent: Fan.
3. Raxmonov, T. (2017). “Abdulla Oripovning badiiy uslubi va g‘oyaviy mazmuni”, Adabiyotshunoslik jurnali, 2-son, 45-52-betlar.
4. Islomov, J. (2012). Zamonaviy o‘zbek she‘riyati. Toshkent: O‘zbekiston milliy universiteti nashriyoti.
5. Yunusxojayeva, X.M. (2018). “O‘zbek adabiyotida falsafiy she‘riyat”, Ilmiy maqolalar to‘plami, 3-son, 78-85-betlar.
6. Sobirov, Z.A. (2015). O‘zbek she‘riyatida badiiy obrazlar. Toshkent: Sharq nashriyoti.
7. Abdulla Oripov. (1999). O‘zbekiston naqliyati va she‘riyati. Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi.
8. Tomilin, D.V. (2014). “Comparative Analysis of Uzbek and Russian Poetic Traditions”, Literary Studies, vol. 5, no. 1, pp. 102-110.
9. Muminova, U.T. (2020). “The Role of National Identity in Contemporary Uzbek Poetry”, Central Asian Review, 12(4), 33-41.
10. O‘R.Yuldashev., AAXojiyev., DX Rakhimjonova., IXKuldashev. Textbook “Safety of life” Tashkent 2023g
11. Kurbonov A.J. Yuldoshev O.R. Saidxonova N.J. Oblakulov S.T. Djumakulova K.A. “Analysis of the optimization of labor protection measures in engineering work” 2023 E3S Web of Conferences 443, 04013. <https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/abs/2023/80/contents/contents.html>
12. Kurbonov A J, Saidxonova N J, Oblakulov S T, Djumakulova K A and Nazarova N N 2024 E3S Web of Conferences 471, 01005 https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/abs/2024/01/contents/contents.html?utm_campaign=TITDS-XIII_-+2022+%D0%BE%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD+%D0%B2+Transportation+Research+Procedia&utm_medium=email&utm_source=NotiSend
13. O. Yuldoshev; S. Xusanova; M. Israilov; A. Kurbonov; N. Saidxonova; S. Oblaqulov; F. Kushnazarov Consequences and causes of dust and gas explosions in coal mines; Scientific basis in liquidation <https://pubs.aip.org/aip/acp/article-abstract/3244/1/060038/3322894/Consequences-and-causes-of-dust-and-gas-explosions?redirectedFrom=PDF>